

prostor dokumentiran te detaljno ispisani i interpretirani nalazi ukazuju na vrijednost studije. Ispitivanjem javnog prostora glavnog grada Republike Hrvatske na primjeru četiri trga u centru autorice su ukazale na društvene, političke i ekonomske silnice koje prostor u gradu proizvode i konstruiraju.

Đurđica Degač

Papa Franjo

NAŠA MAJKA ZEMLJA. Kršćansko čitanje ekoloških izazova
Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2020., 128. str.

Čak i površni poznavatelji lika i djela pape Franje znaju da je njegov dosadašnji pontifikat uvelike obilježen i ekološkim temama koje su, osim ekološkim aktivistima i znanstvenicima, postale važne i mnogim svjetskim političkim liderima, ali i brojnim poznatim licima iz drugih područja ljudskog djelovanja. Među potonjima, papa Franjo zasigurno je jedan od najistaknutijih. Svojom enciklikom *Laudato si'* iz 2015. godine, kojoj u podnaslovu stoji „o brizi za zajednički dom“, postao je jedan od korifeja u propitivanju onoga što želimo ostaviti onima koji dolaze iza nas, odnosno kakav svijet želimo predati budućim generacijama.

Da je riječ o važnoj temi na papinoj agendi, koja nije tek sam pomodni aktivistički krik *Petra naših dana*, govori i najnovija knjiga pape Franje – *Naša majka Zemlja: Kršćansko čitanje ekoloških izazova*. Knjiga obuhvaća tekstove, govore i homilije pape Franje koji na različite načine, kroz prizmu kršćanskog nauka, tematiziraju eko-

loška pitanja. Osim predgovora, kojega je napisao nadbiskup carigradski novorimski i ekumenski patrijarh Bartolomej, knjigu čine četiri dijela.

Prvi i ujedno najkraći dio nosi podnaslov „Cjelovita vizija“ te se uvelike oslanja na spomenutu encikliku *Laudato si'*. Ovdje papa Franjo upućuje hitan apel za zajedničko angažiranje u brizi o zajedničkom domu, odnosno „majci Zemlji“, također se zahvaljuje onima koji su shvatili važnost zaštite i očuvanja zajedničkog doma zbog svih onih koji već sada uvelike pate zbog ignoriranja ekoloških problema, ali i zbog djece i njihove budućnosti. Iako papa svoje ideje uvelike vezuje s kršćanskim naukom, nerijetko se pozivajući na dijelove Svetog pisma, jasno naglašava kako je čuvanje Zemlje obveza svih, ne samo kršćana.

U drugom dijelu podnaslova „Od epohalnog izazova do globalne politike“ vidljiva je Papina duboka involviranost u tematiku ekoloških pitanja te priznavanje znanstvenih nalaza uz istovremeno ukazivanje na nužnost ulaganja u nova znanstvena istraživanja. Dio tekstova ovog dijela također počiva na enciklici *Laudato si'* te je istaknuta dramatičnost klimatskih promjena, gubitka bioraznolikosti te njihova povezanost s osiromašenjem pojedinih dijelova zemlje te migrantskim kretanjima koja su izravna posljedica istoga. Papa Franjo kao rješenje velikih izazova vidi „odgoj za savez između čovječanstva i okoliša“ na kojega u konačnici poziva, stavljajući veliki naglasak na odgojnu ulogu obitelji koja mora stajati nasuprot modelu konzumerizma kojega nameću „mediji i visokoučinkoviti tržišni mehanizmi“.

Treći i najveći dio knjige čine „Nagovori, audijencije i homilije“ pa je to ujedno i naziv poglavlja. Papa ovdje ukazuje na dva

pogrešna stajališta suvremenog čovjeka. Prvo se očituje u ljudskoj percepciji da je stvoreni svijet njegovo vlasništvo, a drugo se očituje u tome da ljudska briga (o) staje na stvorenjima, a da se zanemaruje ostalo stvoreno što čini „zajednički dom“. Nebriga i uništavanje stvorenog svijeta predstavljaju grijeh jer se uništava dar Božji, stoga u ovom dijelu Papa nerijetko ističe i poziva na čuvanje ljudskog života, ali jednako tako i čuvanje planeta, podsjećajući da smo kao ljudi skloni govoriti o vlastitim pravima zaboravljajući pritom dužnosti. Dramatičnost trenutka u kojem živimo, na koju papa Franjo jasno ukazuje u svojim tekstovima i govorima, upravo govori o dužnostima kako na individualnoj tako i na institucionalnoj, nacionalnoj i nadnacionalnoj razini. U tom smislu je i papa Franjo odlučio institucionalno djelovati ustanovivši 1. rujna 2015. godine, u suradnji s patrijarhom Bartolomejom, *Svjetski dan molitve za skrb o stvorenom svijetu*. Od tada svake godine prvog dana mjeseca rujna, katolici i pravoslavci zajedno slave i mole za stvoreni svijet. Papa u svojim homilijama nerijetko govori i poziva katolike na ispit savjesti i prepoznavanje vlastitog doprinosa uništavanju stvorenog svijeta te kajanje za počinjeno s ciljem „promjene smjera“ i djela milosrđa prema „zajedničkom domu“. Jedan od tekstova donosi i molitvu pape Franje kao jedan od koraka u promjeni smjera koju papa Franjo zaziva. Ovo poglavlje donosi i papino obraćanje brazilskom narodu koji u svojoj zemlji istovremeno svjedoči neizrecivu Božju ljubav u velikoj bioraznolikosti, ali istovremeno i ljudski nemar i agresiju prema stvorenom svijetu. Knjiga donosi i jedan od govora u kojem papa govori o važnosti ljudskog prava na vodu ističući

alarmantne podatke te istovremeno poziva donositelje politika na suočavanje s ovim problemom koje je jedno od ključnih suvremenih pitanja. Papa poziva sve da se s nježnošću odnose prema Zemlji, a kao važne elemente takvog odnosa prepoznaje vjeru, uključivost i održivi razvoj. Upravo je posljednjem posvećen nemali dio u trećem dijelu te u svojim govorima papa Franjo nerijetko ističe primjer kako kao pojedinci i društvo možemo i trebamo sudjelovati u održivom razvoju i promicati kružnu ekonomiju.

Posljednji, četvrti dio knjige, u duhu katoličkog nauka, donosi poruke optimizma što otkriva i sam podnaslov – „Velika nada“. Ovdje papa Franjo ponovno govori o svijetu koji je stvoren kao Božji dar kojega čovjek treba otkrivati, ali i ukazuje na čovjekovu odgovornost ističući da čovjekova sudbina određuje sudbinu svega stvorenog. Papa s pravom ukazuje da je riječ i o kulturalnom izazovu, gdje se perspektiva posjedovanja i iskorištavanja stvorenog treba okrenuti u brigu i očuvanje istoga. To, prema papi Franji, zahtijeva promjenu kulturnih i duhovnih trendova, a kao mogući put papa predlaže ponovno promišljanje budućnosti te usmjeravanje k onome što vrijedi. Drugim riječima, papa Franjo predlaže restrukturiranje egzistencije i kulture, odnosno obraćanje individualnog i zajedničkog mentaliteta, ukazujući na primjer euharistije te na četiri elementa kojima možemo spasiti ekologiju, a to su dar, kajanje, prinos i bratstvo.

Iako su mnoge misli već ranije izrečene i / ili zapisane u različitim prigodama, ovo kratko štivo ne treba shvatiti kao puko ponavljanje Papinih riječi, nego kao stvarnu i sustavnu brigu jednog od najmoćnijih ljudi za jedno od najvažnijih pitanja današnjice.

U tom smislu *Našu majku Zemlju* treba doživjeti kao potporu svima onima kojima su aktivno uključeni u rješavanje ekoloških izazova današnjice. Također, tekstove koje uključuje ova knjiga valja gledati i kao apel svima onima koji još nisu prepoznali važnost ekoloških pitanja i njihov utjecaj na aktualna društvena kretanja, ali i predviđanja njihova negativna utjecaja na buduća kretanja. Sve navedeno papa Franjo prikazuje na vrlo plastičan način donoseći niz primjera, što je iznimno važno za senzibiliziranje ne samo kršćanske (katoličke), nego opće javnosti. U tom smislu ovo štivo preporučuje se svima koji kroz kratke tekstove žele detaljnije upoznati stajalište poglavara Katoličke crkve o ekološkim izazovima te na koji način se gleda na njihovo rješavanje. Neovisno o čitateljevim uvjerenjima i sklonostima prema papi Franji i Katoličkoj crkvi, ova knjiga nosi univerzalnu poruku sadržanu u posljednjem dijelu citata kojega se može naći u nekoliko tekstova: „Bog oprašta uvijek, čovjek katkad, *ali stvoreni svijet ne oprašta nikada, i ako ga ne čuvaš, on će te uništiti.*“

Danijela Lucić

Ivan Burić i Aleksandar Štulhofer
EGALITARNI SINDROM. Sučeljenost
kulture i društvenog razvoja?
Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko soci-
ološko društvo, Zagreb, 2020., 109 str.

Knjiga donosi sintezu nalaza istraživanja autorskog dvojca Ivana Burića i Aleksandra Štulhofera, u nekim radovima koautorski pojačanog u trio, o opstojnosti Županovljevih pretpostavki o egalitarnom sindromu u suvremenom hrvatskom društvu.

Studija, pisana primarno za znanstvenu, ali i za laičku publiku, podijeljena je na uvod, sedam poglavlja, epilog, post scriptum, literaturu i kazalo. U prvoj polovici studije autori iznose uvodne, povijesne i teorijske odrednice teme, a drugu polovicu posvetili su empirijskoj dimenziji odnosno operacionalizaciji teorije o egalitarnom sindromu Josipa Županova, statističkim testovima koje su proveli, rezultatima i njihovoj interpretaciji.

U Uvodu Burić i Štulhofer postavljaju pitanje zašto Hrvatska danas gospodarski zaostaje za razvijenim državama EU, dok se početkom hrvatskog osamostaljenja u pogledu razvojnih mogućnosti naš put doimao popločenim zvijezdama. Bitno je istaknuti da autori nalaze svojih istraživanja o egalitarnom sindromu u našem društvu ne nude kao jedini, niti kao ključni element „analitičke slagalice“ odgovora na spomenuto pitanje, nego kao „važan, fragment za kompletiranje te slike“ (str. 10), „djelić u mozaiku odgovora na pitanje“ (str. 11). Dakle, već u uvodu autorski dvojac svoju intelektualnu poziciju postavlja jasno, odmjereno i nepretenciozno.

Autori također tumače zašto su se krajem 2015. latili revitalizacije odnosno empirijske provjere teorijskog koncepta kojeg je Županov razvijao krajem 1960-ih i početkom 1970-ih godina, te na koje su kritičke note i osvrte otad nailazili, a koji su im poslužili kao poticaj za daljnje analize i pisanje ove studije.

Prvo poglavlje posvećuju povijesnoj analizi prostora i vremena kada je Županov oblikovao svoje uvide o socijalističkom društvu, te slijedeći Županovljeve stope, raščlanjuju socioekonomske i sociokulturne okolnosti koje su vodile gospodarskom kolapsu SFRJ početkom 1980-ih godina,